

Uredništvo portala Slstory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Slstory nima soglasja avtorja za objavo članka

Nada Čučnik-Majcen, Zapis v čas, Osnove varovanja in konserviranja knjižničnega in arhivskega gradiva, Ljubljana 1996, 123 strani

Po več letih priprav je letos izšel dolgo pričakovani priročnik in učbenik za področje materialnega varovanja in konservacije arhivskega in knjižničnega gradiva. V pomoč bo vsem, ki se pripravljajo na strokovni izpit, študentom arhivistike, bibliotekarstva, pa tudi drugim, ki jim je to mejno področje in se jih dotika že med študijem ali pozneje pri delu v arhivih, knjižnicah, muzejih, na sodiščih in pri različnem pisarniškem poslovanju.

Ideja za pripravo novega priročnika se je porodila že takrat, ko je bila avtorica, Nada Čučnik-Majcen še vodja restavratorskega laboratorija v današnjem Arhivu Republike Slovenije, ter član komisije za strokovne izpite za delavce v arhivski in bibliotekarski stroki. Kasneje, kot direktorici Centralne tehnične knjižnice, je ideja dozorela.

Avtorica je leta 1990 dobila Čopovo diplomo za strokovno publicistično in izobraževalno delo na področju zaščite gradiv. Po upokojitvi pa se posvetila pisanju priročnika ter ostala v stiku s stroko kot

predavateljica, kot izpraševalka v komisiji za strokovne izpite iz bibliotekarstva in kot zunanja sodelavka Arhiva Republike Slovenije, med drugim tudi kot članica organizacijskega odbora za pripravni razstave in mednarodnega simpozija o zaščiti in konserviranju knjig in papirja.

ZAPIS V ČAS je sicer že tretji priročnik, posvečen tehničnim vprašanjem na arhivsko knjižničnem področju.

Prvi učbenik in obenem priročnik "Konserviranje in restavriranje bibliotečnega in arhivskega gradiva"¹ je pripravil že leta 1958 prof. Alfonz Gspan, vodja rokopisnega oddelka v NUK, velik ljubitelj knjige in prvi, ki je v slovenskem prostoru javno opozarjal na pomembnost preventivne zaščite arhivskega in knjižničnega gradiva.

V njem je avtor razčlenil gradivo glede na materiale (poglavje: Anatomija bibliotečnega gradiva), opisal bolezni tiskov in rokopisov, njihove vzroke, predstavljal postopke preventivnega varovanja v skladiščih in čitalnicah ter opisal postopke restavriranja tiskov, rokopisov in dokumentov.

Osnova za pripravo učbenika je bilo njegovo študijsko bivanje v Rimu na Inštitutu za patologijo knjige in želja, da se izboljša stanje in popravi odnos uporabnikov in strokovnih delavcev do arhivskega in knjižničnega gradiva.

Drugi učbenik in priročnik o materialnem varstvu "Arhivska tehnika" je leta 1972 izdalo Arhivsko društvo Slovenije in je delo več avtorjev:

- Drago Glavač: Aparati za direktno reprodukcijo
Ljudmila Kresc: Snovi pisanega gradiva, Materiali za opremo in vezavo gradiva, Uničevanje bioloških škodljivcev, Konservacija in restavracija gradiva
Janez Kos: Gasilne naprave in gašenje požara v arhivskih skladiščih, Arhivski razstavni prostori in njihova oprema
Marija Oblak-Čarni: Arhivska čitalnica in njena oprema
Božo Otorepec: Arhivska skladišča (Ogrevanje, Klimatizacija, Prezračevanje)
Michel Quetin: Arhivski fotolaboratorij in njegova oprema
Sergej Vilfan: Opremljanje in postavljanje gradiva
Leonora Živkovič, Stevan Jovičič: Posebne vrste arhivskih materialov (razen Magnetografska sredstva)

Učbenika sta si po vsebini zelo podobna,² vendar sta komplementarna. Prvega je pisal bibliotekar,

dr drugega pa arhivisti in konservatorka.

V obeh priročnikih je področje zgoščeno in jasno predstavljeno. Prvi učbenik je sicer naslovljen knjižničarjem, drugi arhivarjem, oba skupaj pa vsem tistim, ki to področje gledajo kot celoto. Zato sta še danes v osnovah povsem uporabna in se dopolnjujeta, manjkajo jima samo poglavja, ki so se dodelala ali razvila v zadnjih desetletjih in so vezana na velike količine gradiv, slabo kakovost papirja, novejša nosilce informacij in na dodelane in razdelane tehnike konservatorsko-restavratorskih postopkov.

Tako smo leta 1996 po dolgem prenoru³ dohili "ZAPIS V ČAS" avtorice Nade Čučnik-Majcen tretji dopolnjeni priročnik z osnovami varovanja in konserviranja knjižničnega in arhivskega gradiva.

Priročnik je sestavljen iz petih delov.

V prvem so predstavljene zgodovinske oblike zapisa ter razvoj konservatorsko-restavratorske dejavnosti v svetu in pri nas.

Drugi del nakazuje pot za urejanje preventivnega varovanja v ustanovah ne glede na njihovo velikost.

Tretji del obravnava sestavine materialov, iz katerih je gradivo sestavljeno, to je papir, pergament in pisne snovi, njihove lastnosti in s tem povezano trajnost zapisov in razmere optimalnega varovanja.

V četrtem delu je predstavljeno sodobno gradivo, nastalo na novih nosilcih sporočil, to so fotozapisi, magnetni mediji in optični diski, njihov tehnološki razvoj in razmere optimalnega varovanja zapisov.

Peti del se loči od prejšnjih in povzema osnovne značilnosti konservatorsko-restavratorske tehnike starejših pisnih spomenikov.

Bralci, ki si želijo bolj poglobljenih informacij, lahko poiščejo dodatne vire v bibliografiji na koncu vsakega poglavja in v Celotni bibliografiji, kjer so zbrane vse slovenske objave in izbor tujih člankov s področja varovanja in konserviranja pisne dediščine.

Ob koncu knjige je naveden tudi vedno koristen seznam veljavnih mednarodnih standardov, ki se nanašajo na kakovost materialov, iz katerih je sestavljeno arhivsko in knjižnično gradivo.

Izid tega priročnika se tako aktivno vključuje v delovno praznovanje 40-letnice slovenske restavratorske službe za papir in pergament. Z razstavo ZAPIS IN PODOBA, z istoimenskim katalogom, Mednarodnim simpozijem o konserviranju knjig in papirja, priročnikom ZAPIS V ČAS ter z zbornikom prispevkov na simpoziju želimo predvsem dvigniti raven znanja, s katerim edino lahko dvignemo tudi nivo materialnega varovanja nastale in nastajajoče pisne in

¹ Izdala ga je učbena šola za knjižničarje in arhivske pomočnike, drugi izdaji leta 1966 pa Pedagoška akademija v Ljubljani.

² Po materialni plati, tehnični zaščiti, konservatorsko-restavratorskih postopkih med arhivskim in knjižničnim gradivom praktično ni nobenih razlik, kajti pisna podlaga (glinaste ploščice, pergament, papir, računalniški zapis) in medij, s katerim je sporočilo zapisano ali narisano (oljce, tuš, črnilo, pigmenti, magnetni zapis), sta v obeh primerih enaka, vzniki staranja in poškodb so isti, zato so tudi postopki preventive in kurative skupni.

³ Dela "Materialno varovanje klasičnih in novih nosilcev informacij v arhivih" Maribor 1992 avtor Peter Pavel Klasinc ne uvrščam med učbenike ali priročnike. Knjiga vsebuje izbor poglavij iz doktorske disertacije, za katera avtor meni, da su zaniniva za arhiviste in arhivarje, ki delajo z arhivskim in dokumentarnim gradivom. Namenja ju razmišljujočini mladim arhivistom in arhivarjem in jih želi seznaniti z nekaterimi arhivsko-tehničnimi problemi. Počlaja jih primerjati, tako da pustijo arhivistu možnost izbrati zanj in za trenutno situacijo najboljšo varianto.

likovne deliščine na pergamentu, papirju in na novejših nosileh zapisov.

Z dragocenim gradivom, s pisnimi spomeniki in dokumenti preteklosti in sedanosti se pri svojem delu sreča veliko več ljudi, kot bi si morda mislili prvi hip. Zato je knjiga prav gotovo prepotraben učbenik študentom in pripravnikom, pa tudi koristen priročnik, ki je namenjen ne le bibliotekarjem, arhivarjem, kustosom in pisarniškim delavcem, temveč tudi vsem ljudem v tistih poklicih, ki lahko priporočijo k ustrežnejšemu in boljšemu varovanju gradiva in ravnanju z njim in s tem k podaljšanju njegove življenjske dobe. To so tiskarji, založniki, arhitekti, projektanti, oblikovalci, tajnice in direktorji ter vsi tisti posamezniki, ki jim skrb za ustrezno varovanje knjige v vseh danes pojavnih oblikah ne bi smela biti "deveta skrb".

Področje materialnega varovanja arhivskega, knjižničnega in drugega tovrstnega gradiva se v svetu v zadnjih letih intenzivno razvija in dopolnjuje. V slovenskem prostoru pa ta problematika tudi že počasi prihaja v zavest arhivistom in knjižničarjem in mogoče še komu iz zgoraj opisanih skupin. Priročnik je pisan v želji, da bi bil uporaben pri razreševanju problemov in dober pripomoček za nadaljnje izdaje.

Jedert Vodopivec

Marija Hernja-Masten, Vpisna knjiga meščanov mesta Ptuja 1684-1917, Viri I., Zgodovinski arhiv Ptuj, 1995, 202 strani

Zgodovinski arhiv Ptuj je začel izdajo svoje serije Virov z objavo Vpisne knjige ptujskih meščanov iz let 1684-1917, ki jo je skrbno pripravila njegova sodelavka Marija Hernja-Masten. Vsebinsko jo je smiselno razdelila v več poglavij. Predgovori, v katerem govori o pomenu vpisne knjige za mesto in njegove meščane, sledi obravnave metodologije njene obdelave in načel, ki jih je pri tem upoštevala, sledi kratek oris mestne zgodovine od antike do konca avstroogrske monarhije, nato regest knjige z vsebinskim kazalom, obsežen kronološko urejen prikaz meščanskih vpisov, opremljen z dodatnim kazalom vpisnikov po abecedi in po vrsti dejavnosti ter povzetka v nemščini in angleščini. Na ta način je avtorica dosegla, da je vsebina knjige vsestransko analitično predstavljena, kar ji povečuje željeno uporabno vrednost.

V zgodovinskem orisu Mastenova pregledno sledi usodi mesta od antične, zlasti pa od karolinške dobe dalje, pri čemer namenja večjo pozornost razmerju med njegovimi srednjeveškimi oblastniki: salzburškimi nadškofi, Ptujskimi gospodi in posredno dežel-

nimi knezi, oriše pomen župnije ter dominikanskega in minoritskega samostana za razvoj mesta, predstavi na osnovi virov njegovo urbano podobo, govori o trgovini in obrti ter sejmskih prireditvah kot glavnih pospeševalcih njegovega razvoja, posebno pozornost posveti razvijajoči se mestni avtonomiji in njegovi samoupravi, ki ju opredelujeta statuta iz let 1376 in 1513, prikaže obseg (mestno pomirje) in način izvajanja izvršne in sodne funkcije njegovega mestnega sveta in sodnika, predstavi meščane na osnovi popisa iz leta 1513, opredeli mestni pečat in grb ter na koncu analizira še organizacijo magistrata po jožefinskih reformah, potem ko se je ta med letoma 1785 in 1825 postopoma profesionaliziral.

Vrednost dela ne zmanjšuje nekaj manjših interpretativnih spregledov, kot na primer:

- Madžari niso zasedali Ptuja v letih 898/908 in 969/973, ampak med temi leti, saj so Ptuj prvič oplenili leta 898, dokončno zasedli pa po bitki pri Bratislavi leta 907, zapustili pa leta 969, vendar pa se je meja v bližnji Pesniški dolini ustalila šele leta 973.

- Turških napadov na Ptuj pred letom 1472 ni bilo, zato ni upravičeno povezovati obnove dominikanske cerkve v prvi polovici 15. stoletja z njimi. Cerkve tudi niso barokizirali leta 1691, saj so takrat podrli le njen zgodnjegotski prezbitერიj, ampak med letoma 1692 in 1710, ko so jo obrnili in opremili s sedanjo fasado.

- Minoriti so verjetno res prišli na Ptuj že leta 1239, vendar so samostan začeli graditi šele po dovoljenju nadškofa Filipa II., izdanem leta 1255.

- Strojarska četrt, omenjena leta 1291, ni ležala znotraj mestnega obzidja, ampak pod njim.

- Mestnega stolpa ni zgradil Antonio de Pivo (prav de Riva) leta 1556, ampak najverjetneje Frančišek Marmoro v zadnji četrtini 16. stoletja. Stolp tudi ni dobil svoje sedanje čebulaste strehe po požaru leta 1705, ampak leta 1792 (tes. mojster Simon Hiepfel).

- Ker je dominikanski samostan nastal prej kot mestno obzidje, ga niso postavili znotraj njega, ampak so obzidje speljali okoli njega.

- Od mestnih vrat so Dominikanska leta 1556 zazidali in ne odprli. Dravska ali Vodna vrata so bila do srede 14. stoletja zahodno od Malega gradu, nato pa na Hrvaškem trgu.

- Mesto ni dobilo svojih mestnih pravic leta 1376, ampak le njihovo statutarno potrditev, sejmsko pravico pa je imelo že prej.

- Kot pomoti lahko smatramo zamenjavi imen Viljema za Ernesta Železnega leta 1411 in cesarja za nadvojvodo Karla II. leta 1572, ko je Ptuj postal komorno mesto.

- Pri predstavitvi mestne uprave in sodne oblasti leta 1655 Räte Händlerji niso trgovci za svet, ampak mestni pogajalci, Sehrat und Wacht Einnehmer pa ni preglednik za škart in stražar, ampak pobiralec obveznega vsakoletnega prispevka za vzdrževanje mestne varnosti (Sehart je strelna lina, Wacht je straža).

- Pri kazalu meščanov po njihovi dejavnosti Posamentierer ni pasar, ampak prodajalec pozametrije,